
Aktualitások és kihívások a helyreállító igazságszolgáltatásban

Görgényi Ilona*

A publikáció az európai és a nemzetközi dokumentumok tükrében, az ezredfordulótól kezdődően, a büntetőügyekben történő helyreállító igazságszolgáltatásra fókuszál. A célkitűzés az áldozatok érdekeinek érvényesítése mellett az elkövetőknek a közösségbe történő újbóli integrálása is. Európában, a helyreállító igazságszolgáltatás területén a legkidolgozottabb dokumentum az Európa Tanács CM/Rec(2018)8 ajánlása. Ennek összehasonlító szempontú bemutatása a publikáció fő célja. A végső konklúzió lényege, hogy a 2012/29/EU irányelv nem tekinthető a helyreállító igazságszolgáltatás megfelelő jogi eszközének.

Kulcsszavak: helyreállító igazságszolgáltatás, áldozatok támogatása, elkövetők integrációja, felek közötti párbeszéd

Current issues and challenges in restorative justice

The publication focuses on restorative justice in criminal matters since the turn of the millennium in the light of European and international documents. The aim is not only to promote the interests of the victims but also to reintegrate the perpetrators into the community. In Europe, the most developed document in the field of restorative justice is the Council of Europe Recommendation CM/Rec(2018)8. The main purpose of the publication is to present this in a comparative perspective. The final conclusion is that Directive 2012/29/EU cannot be considered as an appropriate legal instrument for restorative justice.

Key words: restorative justice, protection of victims, reintegration of offenders, dialogue between the parties

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2021.5.1463>

Bevezetés

A Kyoto Deklaráció¹, amelynek megvitatására az ENSZ 14. Bünmegelőzési és Büntető Igazságszolgáltatási Kongresszusán, 2021. évben került sor, a helyreállító igazságszolgáltatással összefüggésben két fontos kiemelés tartalmaz. Egyrészt azt az elvárást, hogy a hazai jogi keretek között a resztoratív

---

* Egyetemi tanár, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete, Büntetőjogi és Kriminológiai Intézeti Tanszék.

¹ Kyoto Declaration on Advancing Crime Prevention, Criminal Justice and the Rule of Law: towards the achievement of the 2030 Agenda for Sustainable Development, 14th UN Crime Congress on Crime Prevention and Criminal Justice, Kyoto, 7–12, March 2021

igazságszolgáltatási eljárások segítsék elő az *áldozatok* felépülését, az *elkövetők* integrációját, a bűnözés és a visszaesés megelőzését (42. pont). Másrészt annak hangsúlyozását, hogy a büntető igazságszolgáltatáshoz kapcsolódva a helyreállító igazságszolgáltatás elősegítheti az *elkövető* rehabilitációját és az *áldozat* támogatását (84. pont). Egyértelmű ezen dokumentumban is, hogy a célkitűzés az áldozatok érdekeinek érvényesítése mellett az elkövetőknek a társadalomba, közösségbe történő újbóli integrálása is. Ezért merülnek fel a 2012/29/EU irányelvben² található szabályozási megoldással kapcsolatban kritikák, és a helyreállító igazságszolgáltatásra vonatkozó komplex szemlélet hiánya miatt. A helyzetértékelést aktuálissá teszik a közelmúltbeli fejlemények, különösen az Európa Tanács CM/Rec(2018)8 ajánlása a büntetőügyekben történő helyreállító igazságszolgáltatásról³ és az a tény is, hogy Magyarországon tizenöt éve került bevezetésre a közvetítői eljárás a büntetőügyekben⁴.

1. A helyreállító igazságszolgáltatás az európai és a nemzetközi dokumentumok tükrében, az ezredfordulótól a 2012/29/EU irányelvig

Az Európa Tanács égisze alatt a büntetőügyekben történő mediációról szóló R(99)19. sz. ajánlás⁵ kimunkálása és a büntetőügyekben történő helyreállító igazságszolgáltatási programok alkalmazásának alapelveiről szóló, eredetileg ENSZ-deklaráció tervezetének⁶ előkészítése részben párhuzamosan történt időbelileg.⁷ Közös formai jellemzője mindkét dokumentumnak az öt-öt szerkezeti egység és tartalmilag az is, hogy követendő elveket tartalmaznak.

Az *Európa Tanács* R(99)19. számú *ajánlása a büntetőügyekben történő mediációról* 34 elvet ajánlott a tagállamoknak és az öt szerkezeti egység a következő: az alapelvek, a jogi keretekkel és a jogi alapokkal kapcsolatos rendelkezések, az igazságszolgáltatásnak a mediációval kapcsolatos működési elvei, a mediációs szolgáltatók tevékenységére és a mediáció fejlesztésére vonatkozó javaslatok. A kiemelt alapelvek az R(99)19. sz. ajánlásban⁸: a) mediációra büntetőügyekben csak akkor kerülhet sor, ha abban a felek szabadon megegyeznek, b) a mediáció során elhangzó beszélgetések titkosak, s a későbbiekben nem használhatók fel, kivéve a felek beleegyezése esetén, c) a mediációnak a büntetőügyekben általánosan elérhetőnek kell lenni, d) a mediációnak a

---

² Az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról (a továbbiakban: 2012/29/EU irányelv)

³ Recommendation CM/Rec(2018) 8 of the Committee of Ministers to member States concerning restorative justice in criminal matters, Preamble (a továbbiakban: CM/Rec (2018)8)

⁴ A közvetítői eljárás bevezetése érdekében a hazai Be. és a Btk. a 2006. évi LI. törvénnyel módosult, illetve kiegészült, 2007. január 1. napjától

⁵ Recommendation No. R(99)19 concerning Mediation in Penal Matters (a továbbiakban: R (99)19)

⁶ Draft Declaration of Basic Principles of Restorative Justice in Criminal Matters, Tenth UN Congress on the Prevention of Crime and Treatment of Offenders, Vienna, 10 - 17 April 2000

⁷ Az ENSZ munkaanyagot is már a kongresszus előtt, 1999. évben, nemzetközi tudományos kollokvium keretében megvitatták.

⁸ R (99)19, point II.

büntetőügyekben hozzáférhetőnek kell lennie a büntető igazságszolgáltatás valamennyi szakaszában, e) a mediációs szolgálatoknak megfelelő autonómiával kell rendelkezniük a büntető igazságszolgáltatáson belül.

Az *Európai Unió* keretében, közel egyidőben megalkotásra került a 2001/220/IB kerethatározat⁹ az áldozatok büntetőeljárásbeli helyzetéről, amelynek a 9. cikke a büntetőeljárás alatti kompenzációhoz való jogra, a 10. cikke pedig a büntetőeljárás során történő mediációhoz való jogra nézve tartalmazott követendő rendelkezéseket. Az Európai Unió a kerethatározat megalkotásával továbbment, mint az Európa Tanács vagy az ENSZ, mert a kerethatározat jogpolitikai kötelezést jelentett a tagállamok felé. A fenti két cikkben öt bekezdés került elvárásnéként megfogalmazásra a tagállamok felé: kompenzációhoz való jog a büntetőeljárás során, intézkedések az elkövető ösztönzésére annak érdekében, hogy az áldozatnak megfelelő kompenzációt nyújtson, az áldozattól lefoglalt (vagyon)tárgyak visszaszolgáltatása, a mediáció elősegítése a büntetőügyekben, a mediáció során elért megállapodás figyelembevétele a büntetőügyekben.

Az *ENSZ* 2000. évi bűnmegelőzési kongresszusán megvitatott „A büntetőügyekben történő helyreállító igazságszolgáltatási programok alkalmazásának alapelveiről” szülő dokumentumot az ECOSOC (ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa) elfogadta és a 2002/12. sz. határozatával¹⁰ – illetve annak érdemi részét képező mellékletével – felszólította a tagállamokat a helyreállító igazságszolgáltatási programok alkalmazására és fejlesztésére. Az ECOSOC/ENSZ határozat összesen 23 alapelvet tartalmaz.¹¹ Ennek köszönhetően a „helyreállító igazságszolgáltatás” terminológia, annak elvei és a gyakorlatok előtérbe kerültek.

A téma szempontjából a következő jelentős időpontnak a 2006. év tekintendő. *Egyrészt* a 2001/220/IB kerethatározat fentiekben hivatkozott 9. és 10. cikke tekintetében a teljesítési határidő 2006. március 22. napja volt, amely időpontot megelőzően Magyarországon kihirdették a közvetítői eljárást beiktató 2006. évi LI. törvényt. *Másrészt* az *ENSZ* égisze alatt kimunkálásra és 2006-ban elfogadásra, valamint megjelentetésre került „*A resztoratív igazságszolgáltatási programok kézikönyve*”, az ENSZ Kábítószer- és Bűnügyi Hivatala (UNODC) közreműködésével.¹²

Az Európa Tanács harmadik csúcstalálkozóján létrehozták a mediációval foglalkozó munkacsoportot annak érdekében, hogy vizsgálja meg az Európa Tanács vonatkozó ajánlásainak¹³ a hatását, amely az „Európai Bizottság az Igazságszolgáltatás Hatékonyságáért (CEPEJ)” prioritásai közé került. A *CEPEJ*

⁹ 2001/220/IB kerethatározat a büntetőeljárásban a sértett jogállásáról (a továbbiakban: 2001/220/IB kerethatározat)

¹⁰ ECOSOC Resolution No. 2002/12, Basic principles on the use of restorative justice programmes in criminal matter

¹¹ Az ECOSOC/ENSZ határozat és az ET ajánlás összehasonlítása részletesebben: GÖRGÉNYI Ilona: *Kárjótétel a büntetőjogban, mediáció a büntetőügyekben*, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006, 50-58.

¹² *Handbook on Restorative justice programmes*, Criminal Justice Handbook Series. UNODC, Vienna, 2006

¹³ Rec(98)1 ajánlás a családi közvetítésről, Rec(2002)10 ajánlás a polgári ügyekben folytatott közvetítésről, R(99)19 ajánlás a büntetőügyekben történő közvetítésről, Rec(2001)9 ajánlás a közigazgatási hatóságok és magánfelek közötti peres eljárások alternatíváiról

(2007)¹³ „*Irányelvek a büntetőügyi mediációra vonatkozó hatályos ajánlás jobb végrehajtására*” c. dokumentum¹⁴ a Rec(99)19 ajánlásra vonatkozik, annak jobb végrehajtását szolgálja. Kiemelést igényelnek a megfogalmazott következő elvárások: a mediáció egyenlő elérhetőségének biztosítása a büntető igazságszolgáltatás valamennyi szintjén, a büntető igazságszolgáltatási hatóságok és a mediációs szolgálatok közötti együttműködés javítása, a közvetítői eljárás „kiközvetítése”, az etikai kódexek jelentősége, a minőségbiztosítás, a titoktartási kötelezettség, a mediátorok képzése és a tréningek jelentősége. Az Európa Tanács idevágó tevékenysége hatást gyakorolt az Európai Unió kapcsolódó jogalkotására is.

2. A 2012/29/EU irányelv

A bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB kerethatározat felváltásáról szóló 2012/29/EU irányelv egyik pozitív eredménye, hogy abban a büntetőügyekben történő „közvetítői eljárás” terminológia visszaszorult és a „helyreállító igazságszolgáltatás” került előtérbe. A 32 cikk egyikében sem szerepel az áldozat és az elkövető közötti közvetítés/mediáció megjelölés. A preambulum 46. pontjában azonban megtalálható, a helyreállító igazságszolgáltatás formáinak példálódzó felsorolásában.¹⁵ Ez a megoldás nem negatív jellegű, hanem éppen ellenkezőleg pozitív előrelépés. Európában jogi szinten az irányelv az első, amely a „helyreállító igazságszolgáltatás” fogalom használatára fókuszál. Összehasonlítva a kerethatározat „közvetítői eljárás” fogalmát¹⁶ a fenti irányelv „helyreállító igazságszolgáltatás” fogalmával¹⁷, az utóbbi követendő definícióként értékelhető.

A „helyreállító igazságszolgáltatás” terminológia előfordulásai az irányelvben: a preambulum már hivatkozott (46) bekezdésén túlmenően, fogalom meghatározásként megtalálható a 2. cikk (1) bek. d) pontjában, továbbá az illetékes hatósággal való első kapcsolatfelvételtől kezdve történő tájékoztatáshoz való jogként a 4. cikk j) pontjában és a 12. cikkben, amelynek címe a helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatások keretében igénybe vehető biztosítékokhoz való jog. A teljesítési határidő 2015. november 16. napja volt, azaz hatéves tapasztalatokra tekinthetünk vissza.

Több országban ún. hibrid, helyreállító – hagyományos gyakorlatot fogadtak el, amelyek azonban nem biztosítanak lehetőséget az érintett felek közötti párbeszédre.

---

¹⁴ CEPEJ (2007) 13 Guidelines for a better implementation of the existing recommendation concerning mediation in penal matters

¹⁵ 2012/29/EU irányelv, Preambulum (46): A helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatások – köztük például az áldozat és az elkövető közötti közvetítés, a családi csoportkonferenciák és az ítélező körök – jelentős előnnyel járhatnak az áldozatok számára...

¹⁶ 2001/220/IB kerethatározat 1. cikk e) pont: A „büntetőügyekben folytatott közvetítés” a büntetőeljárás előtt vagy alatt a tárgyalásos megegyezés keresése a sértett és bűncselekmény elkövetője között egy szakember közvetítésével.

¹⁷ 2012/29/EU irányelv 2. cikk (1) d) pont: „helyreállító igazságszolgáltatás” bármely olyan eljárás, amelynek keretében az áldozat és az elkövető – önkéntes beleegyezésük esetén – pártatlan harmadik fél segítségével aktívan részt vehet a bűncselekmény kapcsán felmerülő kérdések rendezésében.

Számos rehabilitációs, elterelő vagy áldozatorientált beavatkozást „helyreállító” jellegűnek tekintenek. A döntő ismérv az, hogy egy adott gyakorlat milyen mértékben tükrözi a helyreállító igazságszolgáltatás fogalmát.¹⁸

3. Az Európa Tanács CM/Rec(2018)8 számú ajánlása

Az előzmények körében kiemelendő, hogy az Európa Tanácsban 2016. évben a büntetőügyi mediácóról szóló R(99)19 ajánlás felülvizsgálatára kérték a Pönológiai Együttműködési Tanácsot (PC-CP), annak eldöntése érdekében, hogy mennyire lehetséges a meglévő ajánlás átdolgozása, illetve kiegészítése avagy annak továbbfejlesztésével új dokumentum szükséges, a helyreállító igazságszolgáltatás koncepciójának egzaktabb kidolgozásával.¹⁹

A helyreállító igazságszolgáltatási programok nemzetközi szinten történő növekedő elismerését jelzik Európában mind a 2012/29/EU irányelv, mind a CM/Rec(2018)8 ajánlás standardjai. Az utóbbi a helyreállító igazságszolgáltatás területén a legkidolgozottabb dokumentum²⁰ Európában.

A *preambulum* kiemeli a helyreállító igazságszolgáltatás előnyeit, és kitér néhány alapelve, utalva a hagyományos büntető igazságszolgáltatási megközelítések korlátaira, valamint a helyreállító igazságszolgáltatás büntetőügyekben való alkalmazása által teremtett lehetőségek és kihívások empirikus kutatására.²¹ Ugyancsak itt került rögzítésre, hogy a bűnözés magában foglalja az egyének jogainak és kapcsolatainak megsértését, amelynek helyreállítása a büntetőjogi szankciókon túlmutató választ igényelhet. Ezért a helyreállító igazságszolgáltatás kiegészítheti a hagyományos büntetőeljárásokat vagy azok alternatívájaként alkalmazható. Fokozni kell az érdekelt felek, köztük az áldozat és az elkövető, az egyéb érintettek és a szélesebb közösség részvételét a bűncselekmények által okozott károk kezelésében és helyreállításában.²² Az *ajánlás hatálya* címet viselő, *I. részhez tartozó 1. és 2. pont* alattiakból kiemelendő, hogy az ajánlás célja az innovatív helyreállító megközelítések kidolgozásának ösztönzése.²³

3.1. A definíciók és az általános működési elvek. Az ajánlásban szereplő meghatározás azt az elképzelést tükrözi, hogy a helyreállító igazságszolgáltatás egy sor olyan gyakorlatra utalhat, amelyek során a bűncselekmény megoldásában érdekelt személyek részt vehetnek az adott bűncselekményre adott válaszlépésben. A fogalom meghatározás a definíciók és az általános működési elvek körében, a *3. pontban* került rögzítésre:

¹⁸ MARDER, Ian: *Restorative justice and the Council of Europe: an opportunity for progress, European Forum for Restorative Justice Newsletter*, 2018, Vol 19, issue 2, p 5-6

¹⁹ Commentary to Recommendation CM/Rec(2018) 8 of the Committee of Ministers to member States concerning restorative justice in criminal matters (a továbbiakban: Commentary), point A

²⁰ MARDER, Ian: The Council of Europe Recommendation CM/Rec(2018) 8 concerning restorative justice in criminal matters: an opportunity for progress, *European Forum for Restorative Justice Newsletter*, 2018, Vol 19, yearly printed issue, p 5-6

²¹ Commentary, point C

²² CM/Rec (2018)8, Preamble

²³ CM/Rec(2018) 8, point 1

A helyreállító igazságszolgáltatás: minden olyan eljárás, amely lehetővé teszi a bűncselekmény által sérelmet szenvedetteknek és a sérelemért felelősöknek, ha önként vállalják, hogy képzett és pártatlan harmadik fél segítségével (a továbbiakban: facilitátor) aktívan részt vegyenek a bűncselekményből eredő problémák megoldásában.

A helyreállító igazságszolgáltatás kapcsán jelentős vita folyik a meghatározás legmegfelelőbb, leghasznosabb és legpontosabb formájáról. A jelen ajánlást egybevetve a megelőző, 1999. évi ajánlással és az áldozatokról szóló 2012. évi irányelvvel, megállapítható, hogy az új ajánlásban hasonló fogalmi körülírás szerepel, de két lényeges különbséggel. Egyrészt az 1999. évi ajánlástól eltérően, de hasonlóan az áldozatokról szóló irányelvhez „a büntetőügyekben történő mediáció” helyett a „helyreállító igazságszolgáltatás” terminológia található. Másrészt ellentétben mind az előző ajánlással, mind a hatályos áldozatvédelmi irányelvvel, a jelen ajánlás a definícióban olyan gyakorlati megoldásokra van figyelemmel, amelyek során a bűncselekmények megoldásában érdekelt személyek szélesebb körben részt vehetnek az adott válaszlépésben.²⁴

Összehasonlítva az előző ajánlással és a 2012/29/EU irányelv helyreállító igazságszolgáltatás fogalom meghatározásával²⁵, a lényegi különbség a sérelmet szenvedettek (those harmed by crime) megfogalmazás kapcsán merül fel, jelentős mértékben. Arra figyelemmel, hogy a helyreállító igazságszolgáltatás résztvevőiként a „*bűncselekmény által sérelmet szenvedettek és a sérelemért felelősök*” szerepelnek, nem pedig leegyszerűsítve az „*áldozatok és elkövetők*”.²⁶ Ennek háttérindoka, hogy a bűnelkövetés jelentős negatív hatást gyakorolhat a közvetlen áldozaton kívül másokra és a közösségre is. Mindez összefüggésben van egyrészt az áldozat-fogalom bővítettebb felfogásával a szakirodalomban és az áldozatokról szóló irányelvben,²⁷ amely szerint az ún. közvetett áldozatok is bizonyos esetben áldozatnak tekintendők. Másrészt a helyreállító igazságszolgáltatás lehetséges harmadik pillére a közösség.²⁸ A bűncselekménnyel érintett közösség képviselőinek bevonása jelentős szerepet játszhat a helyreállító igazságszolgáltatás sikerességében.

A 4. pont tartalmazza a befogadóbb véleményalkotás melletti indokként, hogy a helyreállító igazságszolgáltatás gyakran az áldozat és az elkövető közötti – akár közvetlen vagy közvetett – párbeszéd formájában valósul meg, amelybe bevonhatók más, a bűncselekmény által közvetlenül vagy közvetve érintett személyek is, mint az áldozatok és elkövetők támogatói, az érintett szakemberek, valamint az érintett közösségek tagjai vagy képviselői. A kommentár értelmében a facilitátor lehet

²⁴ Commentary, point 3

²⁵ 2012/29/EU irányelv 2. cikk (1) d) pont: „helyreállító igazságszolgáltatás” bármely olyan eljárás, amelynek keretében az áldozat és az elkövető – önkéntes beleegyezésük esetén – pártatlan harmadik fél segítségével aktívan részt vehet a bűncselekmény kapcsán felmerülő kérdések rendezésében.

²⁶ Commentary, point 3

²⁷ 2012/29/EU irányelv 2. cikk (1) a) „áldozat”: i. olyan természetes személy, aki közvetlenül bűncselekmény következtében sérelmet szenvedett – ideértve a fizikai, szellemi vagy érzelmi sérülést, vagy gazdasági hátrányt; ii. a közvetlenül bűncselekmény következtében életét veszített személy családtagjai, akik e személy elhalálása folytán sérelmet szenvedtek

²⁸ GÖRGÉNYI: *i.m.* 47-48.

szakember, önkéntes vagy bármely más olyan személy, aki kellően képzett ahhoz, hogy a helyreállító igazságszolgáltatás elveivel összhangban dolgozzon.

Az ajánlás 5. pontja a *helyreállító igazságszolgáltatás lehetséges formáit* példálózóan tartalmazza, mint az áldozat és az elkövető közötti közvetítés, a „penal” mediáció, resztoratív konferencia, családi csoportkonferencia, ítélőkörök, békítőkörök. A szövegezéshez kapcsolóan egyik megjegyzés, hogy a dokumentum felsorolása szerencsére bővebb, mint ahogy az áldozatokról szóló irányelvben szerepel²⁹, másrészt tükrözi a földrajzi eltéréseket a megnevezés terén („penal” mediáció, resztoratív konferencia), harmadrészt a helyreállító igazságszolgáltatás régi-új formájaként szerepelteti a családi csoport konferencia, ítélőkörök, békítőkörök formákat. Azonban, különösen az ajánlás előző részében a közösség előtérbe helyezése miatt és a helyreállító igazságszolgáltatás új és modern megfogalmazása miatt hiányzik – a nem teljeskörű felsorolás mellett is – az ún. közösségi csoportkonferencia említése, ahogy a 2012. évi irányelvből is.

A nemzetközi szinten irányadó, büntetőügyekben történő resztoratív igazságszolgáltatási programok alkalmazásának alapelveiről szóló ENSZ dokumentum, az ECOSOC 2002/12. sz. határozatának I/2. pontja értelmében is a „*resztoratív eljárás*” minden olyan eljárás, amelynek során az áldozat, az elkövető és amikor helyénvaló, bármely más személy, avagy a közösség tagja, akit érintett a bűncselekmény, aktívan együttműködik a bűncselekményből eredő következmények megoldásában, gyakran egy közreműködő segítségével.

A 6. pont értelmében a helyreállító igazságszolgáltatás a büntető eljárás bármely szakaszában alkalmazható, a vádemelés előtt, aztán az elítélésig vagy azt követően is. A helyreállító igazságszolgáltatás céljai és eredményei ennek függvényében eltérőek, a szükségletek pedig az eset körülményeitől függően egyediek lehetnek. Az érintetteknek lehetővé kell tenni a hozzáférést, hogy jóvátételt, magyarázatot és biztosítékot kapjanak.³⁰

A 7. pont rámutat arra, hogy nagyobb szükség van felügyeletre, amikor az eljárás megszüntetése az elfogadható egyezségtől függ, illetve a hatóság elé terjesztik. A 8. pont értelmében a helyreállító elvek és megközelítések a büntető igazságszolgáltatásban és a büntetőeljáráson kívül is alkalmazhatók (lásd a VII. fejezetet is). A hagyományos büntető igazságszolgáltatási eljárás és a helyreállító igazságszolgáltatás kiegészítheti egymást.

A 9. pont a helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatásokról (restorative justice services) rendelkezik, a 10., 11., és 12. pontok pedig az ún. szervezeti meghatározásokat tartalmazzák az igazságügyi hatóságokra, a büntető igazságszolgáltatási szervekre és a helyreállító igazságszolgáltatási irodákra nézve.³¹

3.2. A helyreállító igazságszolgáltatás elvei. Az idetartozó nyolc pont (13-20.) közül a 13. pont a két leggyakrabban elfogadott általános elvet rögzíti: *az érintettek részvételének elvét* és *az okozott sérelem helyreállításának elvét*. Az érintetteknek lehetővé kell tenni, hogy aktívan részt vegyenek a helyreállító igazságszolgáltatási

²⁹ 2012/29/EU irányelv, Preambulum (46)

³⁰ Commentary, point 5., 6.

³¹ Commentary, point 13.

folyamatban. Ennek középpontjában a sérelmek helyreállításának kell állnia. Ide kapcsolódóan a kommentár hangsúlyozza, hogy a helyreállító igazságszolgáltatás olyan részvételi mechanizmusokat foglal magában, amelyek célja a résztvevők szükségleteinek és érdekeinek kielégítése. A *14. pont* felsorolja a helyreállító igazságszolgáltatás további kulcsfontosságú alapelveit:

- az önkéntesség elve,
- a mérlegelő, tiszteletteljes párbeszéd elve,
- az érintettek szükségleteivel és érdekeivel történő egyenlő törődés elve,
- az eljárási méltányosság elve,
- a kollektív, konszenzuson alapuló megállapodás elve,
- a jóvátételre, a reintegrációra és a kölcsönös megértés elérésére történő összpontosítás elve, és
- a domináció elkerülésének elve.

A fentiekben felsorolt további alapelvek a helyreállító igazságszolgáltatás során biztosítékként szolgálnak a résztvevők számára és hozzájárulnak a folyamat hatékonyságának biztosításához. Az érintettek szükségleteivel és érdekeivel történő egyforma törődés azonban nem feltétlenül jelenti azt, hogy a helyreállító igazságszolgáltatás során egyenlő mértékben részesülnek az eredmény tekintetében. Fontos azonban, hogy a jóvátétel a szimbolikus és tényleges megoldások széles skáláját foglalja magában, amelyek nem feltétlenül pénzügyi jellegűek.³²

Kiemelendő, hogy a *15. és 16. pontok* további részletezést tartalmaznak. Egyrészt az érintettek szükségleteivel és érdekeivel történő egyenlő törődéssel kapcsolatban. Másrészt az önkéntesség elvét érintően, miszerint a helyreállító igazságszolgáltatás csak akkor valósulhat meg, ha a felek szabad és tájékozott beegyezésüket adják. Ezt az áldozatokról szóló irányelv is kifejti.³³ A *17. pont* értelmében a helyreállító igazságszolgáltatást bizalmasan kell lefolytatni (hasonló rendelkezés az 53. pontban). A titoktartás elve alóli kivételt tartalmazza a 49. pont. Továbbá a helyreállító igazságszolgáltatásnak általánosan elérhetőnek (*18. pont*) és a büntető igazságszolgáltatási eljárás minden szakaszában igénybe vehető elérhető szolgáltatásnak kell lennie (*19. pont*). Végül megfelelő autonómiát kell biztosítani a büntető igazságszolgáltatási rendszerrel kapcsolatban (*20. pont*).

3.3. A helyreállító igazságszolgáltatás jogalapja és a büntető igazságszolgáltatás működése a helyreállító igazságszolgáltatással kapcsolatban

A *21. és 22. pont* nem írja elő kifejezetten a helyreállító igazságszolgáltatás törvényi részletezését, de utal a világos jogalapra, különösen akkor, ha annak kimenete kihathat a vádemelésre vagy a bírósági eljárásra, illetve a kommentárban

---

³² Commentary, point 14.

³³ 2012/29/EU irányelv 12. cikk (1): a) helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatások kizárólag ... az áldozat szabad és tájékoztatáson alapuló beleegyezése alapján alkalmazzák, amely bármikor visszavonható; b) a helyreállító igazságszolgáltatási eljárásban való részvételhez történő hozzájárulását megelőzően teljes körű és pártatlan tájékoztatást adnak az áldozatnak az eljárásról és annak lehetséges eredményeiről, valamint tájékoztatják az esetleges megállapodás végrehajtásának felügyeletére vonatkozó eljárásokról.

kiegészítőleg szerepel a bv. intézetből történő feltételes szabadságra bocsátás esete is.

A helyreállító igazságszolgáltatásra eljárási biztosítékokat kell alkalmazni. A kommentár hangsúlyozza, hogy ezek magukban foglalják az Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikkében szereplő biztosítékokat, és a panaszkezelési eljárásokhoz való hozzáférést.³⁴ A feleket tájékoztatni kell és szükség esetén hozzáférést kell biztosítani a fordítási szolgáltatásokhoz vagy jogi segítséghez (23. pont).

Amennyiben a helyreállító igazságszolgáltatás – akár áldozatként, akár elkövetőként, – gyermekeket érint, alkalmazni kell a speciális hazai szabályokat és jogi biztosítékokat, mind arra az eljárásra, amelynek során az ügyet a helyreállító igazságszolgáltatásra utalják, mind magára a helyreállító igazságszolgáltatásra is (24. pont).

A 25., 26. és 27. pontok annak szükségességét részletezik, hogy a helyreállító igazságszolgáltatás önkéntes legyen, és a feleket teljes körűen tájékoztassák a részvételi döntés előtt (tájékozott beleegyezés), valamint tartózkodni kell attól, hogy nyomást gyakoroljanak bármelyik félre.³⁵ A 25. pont az un. facilitátor tájékoztatási kötelezettségének irányait tartalmazza. A 28. pont részletezi azt az elvárást, hogy az igazságügyi hatóságoknak, illetve a büntető igazságszolgáltatási szerveknek meg kell teremteniük azokat a feltételeket, eljárásokat és infrastruktúrát, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az ügyeket a helyreállító igazságszolgáltatási szolgálatokhoz utalják, amikor csak lehetséges.³⁶ A 29. pont pedig a facilitátorokra vonatkozik.

A 30. pont nagy jelentőséggel bír. Előírja, hogy az ügy alapvető tényeit a feleknek el kell ismerniük a helyreállító igazságszolgáltatás megindításának alapjaként. Ugyanakkor – más dokumentumokhoz hasonlóan – az is rögzítésre került, hogy a helyreállító igazságszolgáltatásban való részvételt nem szabad a bűnösség beismerésének bizonyítékaként felhasználni a későbbi jogi eljárásokban. A kommentár is hangsúlyozza:³⁷ „Nem szükséges, hogy a vádlott jogi bűnösséget vállaljon. Nem ítélik meg előre a részt vevő elkövetők bűnösségének kérdését, hogy ne sértsék az ártatlanság vélelmének elvét.³⁸ Elegendő, ha az elkövető elismeri az elkövetés lényeges tényeit, még akkor is, ha a beismerés nem jelentene jogi felelősséget... A nyilatkozatok nem használhatók fel a vádlott ellen, ha az ügyet visszautalják.”

Az egyes esetekben hosszadalmas büntetőeljárások miatt a 31. pont nyomatékosítja az észszerű időkeretet. A büntetőügy helyreállító igazságszolgáltatás elé utalásáról szóló határozatot észszerű határidőnek kell kísérnie, amelyen belül az igazságügyi hatóságokat tájékoztatni kell a helyreállító igazságszolgáltatás folyamatának állapotáról. A felek közötti megállapodás létrejöttét követően az igazságügyi hatóságoknak van további döntési jogosultsága (32. pont). Más a helyzet, ha a helyreállító igazságszolgáltatásra való utalás a büntetés részét képezi

³⁴ Az R (99) 19. sz. ajánlás 8. pontjához hasonlóan.

³⁵ Commentary, point 25., 26., 27.

³⁶ További részletek a 2012/29/EU irányelv preambuluma (46) bekezdésében.

³⁷ Commentary, point 30.

³⁸ EJEE 6.2. cikk

(például egyes országokban a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztése esetén). A *33. pont*³⁹ a facilitátorokkal kapcsolatban tartalmaz ajánlást.

A *34. pont* szerint az igazságügyi hatóságok azon határozatai, amelyek a helyreállító igazságszolgáltatásról szóló megállapodás megkötése és sikeres lezárása alapján szüntetik meg a büntetőeljárást, ugyanolyan hatállyal bírnak, mint az egyéb okból hozott büntetőeljárást megszüntető határozatok. Az R(99)19. sz. ajánlásból átvéve⁴⁰, kizárt a felelősségre vonás ugyanazon személyek ellen, azonos tényállás alapján, ugyanazon országon belül, feltéve, hogy a megállapodásban foglaltak teljesülnek. Ez nem jelenti azt – a kommentár szövegezése értelmében –, hogy a helyreállító igazságszolgáltatás ne történhetne meg a büntetőeljárás mellett vagy azt követően anélkül, hogy azokra hatással lenne.⁴¹

A *35. pont* a helyreállító igazságszolgáltatás sikertelenségének eseteiről, azaz arról rendelkezik, amikor a felek megállapodása nélkül vagy az ilyen megállapodás végrehajtásának elmulasztása után visszautalják az ügyet az igazságügyi hatóságokhoz, haladéktalanul döntést kell hozni.

3.4. A helyreállító igazságszolgáltatás működése. Tekintettel arra a célkitűzésre, hogy a helyreállító igazságszolgáltatás általánosan elérhető szolgáltatás legyen, szükség van az un. szabványosításra.⁴² Az ajánlás *36. pontja* azt a felhívást tartalmazza, hogy ki kell dolgozni a kompetenciára vonatkozó és az etikai szabályokat, valamint a facilitátorok kiválasztására, képzésére, támogatására és értékelésére vonatkozó eljárásokat. Továbbá figyelemmel kell kísérni a facilitátorok munkáját, hogy biztosítsák az elvárások betartását, valamint a gyakorlatok biztonságos és hatékony végrehajtását (*38. pont*). A helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatásokat és a képzés szolgáltatóit az illetékes hatóságnak felügyelnie kell (*37. pont*).

A helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatóknak, a *39. pont* értelmében, megfelelő adatrögzítő rendszereket kell kidolgozniuk, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy információt gyűjtsenek a benyújtott ügyekről, azok menetéről. Az anonimizált adatokat az illetékes hatóságnak nemzeti szinten össze kell gyűjtenie, és hozzáférhetővé kell tennie kutatás és értékelés céljából.

A *40., 41. pontok* a facilitátorok tekintetében tartalmaznak útmutatást, a személyes jellemzőikre és kompetenciáikra nézve, a toborzásukkal kapcsolatban, a képességeiket, az interperszonális készségüket (például meghallgatás és az egyértelmű, nem ítélező kommunikáció, valamint a pártatlan cselekvés) és a képzésüket illetően. Az ajánlás a „józan ítélőképességet” is kiemeli. A kommentár tartalmazza, hogy a facilitátoroknak, legyenek azok hivatásosak vagy önkéntesek, lehetőség szerint képviselniük kell a társadalom minden rétegét (etnikai és más kisebbségi csoportokat is).⁴³ Etikai kódex betartását is megkövetelhetik.

A *42., 43. pontok* a facilitátorok képzésének minimális szintjére vonatkoznak. Képzésüknek meg kell felelnie a CEPEJ (2007)13, már hivatkozott dokumentum 20.

---

³⁹ A korábbi 29. ponthoz hasonlóan

⁴⁰ R(99)19. sz. ajánlás, 17.pont

⁴¹ Commentary, point 34.

⁴² Commentary, Section VI.

⁴³ Commentary, point 41., 42., 41

pontjában foglaltaknak.⁴⁴ A 44. pont azt rögzíti, hogy a facilitátorok vezetőinek speciális esetfelügyeleti és szolgáltatás menedzsment képzésben kell részesülniük, amely kifejezetten a helyreállító igazságszolgáltatásra vonatkozik. A 45. pont a helyreállító igazságszolgáltatással összefüggésben a legjobb gyakorlatokkal kapcsolatos kutatások gyorsan fejlődő jellegére reflektál és a képzési programok felülvizsgálatát tartalmazza, az új kutatások eredményeinek megfelelően.

A 46. pont – a korábban már hivatkozott⁴⁵ – helyreállító igazságszolgáltatási alapelvek közül a legfontosabbak gyakorlati alkalmazását részletezi. A helyreállító igazságszolgáltatást pártatlan módon, az ügy tényállása, valamint a felek szükségletei és érdekei alapján kell lefolytatni. A facilitátornak mindig tiszteletben kell tartania a felek méltóságát, és gondoskodni kell arról is, hogy tisztelettel járjanak el egymás iránt. A kommentár azt is hangsúlyozza, hogy a facilitátor nem foglalhat állást a bűnösség kérdésében.⁴⁶ El kell kerülni, hogy az egyik fél vagy a facilitátor uralja az eljárást és a mindegyik fél irányába történő egyforma figyelembe vételre kell törekedni.

A helyreállító igazságszolgáltatási szolgálatok felelősek azért, hogy biztonságos és kényelmes környezetet biztosítsanak. A facilitátornak figyelnie kell a felek bármilyen sebezhetőségére (47. pont).

A 48. pont azt írja le, hogyan kell hatékonyan és a felek számára kezelhető ütemben eljárni.⁴⁷ Arra figyelemmel, hogy a helyreállító igazságszolgáltatás alkalmazásának egyik indoka a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának növelése, kellő gyorsasággal kell eljárni, de a felek lehetőségeinek és kívánságainak keretein belül. Ezért a hatékonyság és a sebesség nem szinonimák.

A titoktartás elvének ellenére a facilitátornak tájékoztatnia kell az illetékes hatóságokat – a 49. pont értelmében – a kilátásba helyezett vagy súlyos bűncselekményekről, amelyekre az eljárásuk során derült fény. Egyensúlyt kell találni a titoktartási kötelezettség és a súlyos károk megelőzésének szükségessége között. Egyértelmű szabályokat kell kidolgozni arra vonatkozóan, hogy mikor van szükség a nyilvánosságra hozatalra.⁴⁸ A 2012/ 29/EU irányelv szerint szükség lehet erre, ha közérdeket szolgál.

A helyreállító igazságszolgáltatási eljárásnak fő szabály szerint bizalmasnak kell lennie, kivéve, ha a felek ettől eltérően állapotodnak meg, vagy ha jelentős közérdek miatt a nemzeti jog így rendelkezik. Az eljárás során tett fenyegetések vagy elkövetett bármilyen jellegű erőszak olyannak tekinthetők, mint amelyek szükségessé teszik a közérdekből történő nyilvánosságra hozatalt.⁴⁹

Az 50., 51. és 52. pontok a helyreállító igazságszolgáltatás során elért megállapodásokkal kapcsolatosak. A megállapodásoknak tisztességesnek, megvalósíthatónak és arányosnak kell lenni, amelyekhez minden fél szabad és tájékozott beleegyezését adja.⁵⁰ A kommentár értelmében a megállapodásokkal

⁴⁴ CEPEJ (2007)13, point 20.

⁴⁵ Commentary, point 14.

⁴⁶ Commentary, point 46

⁴⁷ Commentary, point 48.

⁴⁸ Commentary, point 49

⁴⁹ 2012/29/EU irányelv preambuluma (46) bekezdése

⁵⁰ CM/Rec(2018) 8, point 50.

szemben négy fő követelmény van: tisztességesnek, arányosnak, teljesíthetőnek és önkéntesnek kell lenniük. Az a követelmény, hogy a megállapodásokat önkéntesen kell elfogadni, abszolút. Ez megkülönbözteti a helyreállító igazságszolgáltatást az ítélkezéstől.⁵¹

A megállapodásoknak nem feltétlenül kell kézzelfogható eredményeket tartalmazniuk. A felek szabadon megállapodhatnak abban, hogy a párbeszéd kielégíti az igényeiket és az érdekeiket.⁵²

A megállapodásoknak lehetőleg a felek saját elképzelésein kell alapulniuk. A facilitátorok akkor avatkoznak be a felek megállapodásaiba, ha a felek kérik erre őket, vagy amikor a megállapodásaik bizonyos részei egyértelműen aránytalanok, irreálisak vagy tisztességtelenek lennének. Mindezt meg kell magyarázniuk a feleknek és rögzíteniük kell a beavatkozás indokait.⁵³ A facilitátor tehát nincs kizárva abból, hogy szerepet játsszon az egyezség létrejöttében, de kerülnie kell, hogy nyomást gyakoroljon a felekre. Amennyire lehetséges, a megállapodásnak olyan eredményekből kell állnia, amelyeket a felek maguk javasoltak.⁵⁴

Az 53. pont arról rendelkezik, amikor a helyreállító igazságszolgáltatás érdemi hatást gyakorol a büntetőeljárás kimenetére. A facilitátornak jelentést kell tennie az illetékes hatóságoknak, szerveknek a megtett lépésekről és a helyreállító igazságszolgáltatás eredményéről. A 49. pont szerinti kivételes kötelezettségüktől eltekintve, a jelentése nem fedheti fel a felek közötti megbeszélés tartalmát, és nem nyilváníthat véleményt a felek helyreállító igazságszolgáltatás során tanúsított magatartásáról. Sikertelenség esetén a jelentésben meg kell jelölni az okokat, de a titoktartás elve értelmében nem fedheti fel a facilitátor a felek nyilatkozatainak és magatartásának tartalmát. A kommentár értelmében a tagállamok azt is kérhetik a facilitátortól, hogy olyan esetben is tegyen jelentést, amikor a helyreállító igazságszolgáltatásra az ítélet után kerül sor.⁵⁵

Az Európa Tanács CM/Rec(2018)8 számú ajánlásának utolsó részében a helyreállító igazságszolgáltatás folyamatos fejlesztésével kapcsolatos ajánlásokról olvashatunk (54–67. pont).

4. Záró gondolatok

Az áldozatok igazságszolgáltatáshoz való jogának szilárd alapjai vannak az Európai Unió jogában, az Európa Tanács és az Egyesült Nemzetek Szervezetének eszközrendszerében.⁵⁶ Az Európai Unióban a 2012/29/EU irányelv végrehajtásának 2020. évi értékelése mellett ugyanezen évben elfogadásra került az áldozatok

---

⁵¹ Commentary, point 50.

⁵² CM/Rec(2018) 8, point 51.

⁵³ CM/Rec(2018) 8, point 52.

⁵⁴ Commentary, point 52.

⁵⁵ Commentary, point 53.

⁵⁶ Bűncselekmények áldozatai az Európai Unióban: az áldozatoknak nyújtott támogatás mértéke és jellege. Összefoglalás. European Union Agency for Fundamental Rights, 2015. p.1. [https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2015-victims-crime-eu-support_summary_hu.pdf\(2021.11.18\)](https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2015-victims-crime-eu-support_summary_hu.pdf(2021.11.18))

jogairól szóló uniós stratégia (2020 - 2024)⁵⁷. Ebben rövid utalás található a helyreállító igazságszolgáltatásra és inkább az áldozatok állami kárenyhítéshez való hozzáféréseinek megkönnyítése került részletezésre, külön pontban (3. pont). Ugyancsak 2020-ban, az ENSZ Kábítószer-és Bűnügyi Hivatala (UNODC) megjelentette a „A helyreállító igazságszolgáltatási programok kézikönyvé”-nek az aktualizált második kiadását⁵⁸, amelyben többek között kiemelésre kerültek a helyreállító igazságszolgáltatásban rejlő lehetőségek alkalmazása a súlyos bűncselekmények körében is. Az átdolgozott kézikönyv a legújabb nemzetközi útmutatónak tekintendő.

További fontos fejlemény, hogy a Helyreállító Igazságszolgáltatás Európai Fóruma (European Forum for Restorative Justice, az EFRJ) felmérést végzett a „Helyreállító igazságszolgáltatás az áldozatokról szóló irányelvben” címmel és annak eredményeit közzétette.⁵⁹ Az EFRJ is elismerően értékeli, hogy a 2012/29/EU irányelv az első olyan uniós jogi aktus, amely a közvetítés (mediáció) helyett a helyreállító igazságszolgáltatás terminológiát alkalmazza. Abból eredően, hogy ezen irányelv az áldozatok jogaira és védelmére fókuszál, a helyreállító igazságszolgáltatás kapcsán nincs tekintettel az elkövetőkre, akik a másik lényeges pillért jelentik az áldozatok mellett. Fontos a helyreállító igazságszolgáltatás háromszögére történő koncentráció, azaz az áldozatokon túlmenően az elkövetők és a releváns harmadik személyek/ közösség figyelembevételé.⁶⁰

„A helyreállító igazságszolgáltatás európai stratégiája” című 3E-RJ modell projekt⁶¹ eredményeképpen, amelyben a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának Büntetőjogi és Kriminológiai Intézeti Tanszéke is partner volt, új irányelvre vonatkozó javaslat benyújtására került sor. Ezen uniós projekt javaslata értelmében „alapvető fontosságú, hogy az Európai Unió elfogadjon egy irányelvet, amely meghatározza a helyreállító igazságszolgáltatás alkalmazásának alapvető szabályait. Ennek segítségével nemcsak az eljárások minőségének javítása biztosítható, hanem a helyreállító igazságszolgáltatási eljárások és a meghozott döntések is könnyebben elismerhetők az Európai Unió többi tagállamaiban.”⁶²

Végül fontos érv, hogy a polgári és kereskedelmi ügyekben történő közvetítésről is önállóan rendelkezik irányelv⁶³. Mindezekre figyelemmel nem tekinthető az

⁵⁷ EU Strategy on victims' rights (2020-2025), COM/2020/258 final

⁵⁸ *Handbook on Restorative Justice Programmes*, Second edition, UNODC, Vienna, 2020

⁵⁹ Position Paper on the Evaluation of the Restorative Justice provisions of the Victims' Directive. European Forum for Restorative Justice. https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2021-10/European_Forum_for_Restorative_Justice-evaluation_of_RJ_in-the_VRD.pdf (2021.11.18)

⁶⁰ Uo. 14-15., PALI, Brunilda: Restorative Justice in the Victims' Directive. Survey Results. *European Forum for Restorative Justice*, 2017. <https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2020-01/rj-in-the-vd-efrj-survey-report.pdf>, (2021.11.18) p. 6

⁶¹ "The geographic distribution of Restorative Justice in 11 European Countries and the configuration of an Effective – Economic – European Strategy Model for its further diffusion (hereinafter the "3E-RJ MODEL" project)" The 3E Model for a Restorative Justice Strategy in Europe. JUST/2010/JPEN/AG/1534

⁶² PITSELA, Angelika – SYMEONIDOU-KASTANIDOU, Elisavet – ANTONOPOULOU, Athanasia – KARAGIANNIDIS Charalampos: The Proposal of the Directive for Restorative Justice in European Union, in: *Restorative Justice in Criminal Matters Comparative Research in 11 European Countries*, Part II., (ed.: Angelika Pitsela – Elisavet Symeonidou-Kastanidou), Sakkoulas Publications, Athens - Thessaloniki, 2013, 383.

⁶³ Az Európai Parlament és a Tanács 2008/52/EK irányelve a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól

áldozatvédelmi 2012/29/EU irányelv a helyreállító igazságszolgáltatás megfelelő jogi eszközeinek, ezért átfogó uniós irányelv és annak összekapcsolása szükséges a más uniós jogi aktusokkal.

Irodalomjegyzék

- ECOSOC Resolution No. 2002/12, Basic principles on the use of restorative justice programmes in criminal matter
  - Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról
  - GÖRGÉNYI Ilona: *Kárjótétel a büntetőjogban, mediáció a büntetőügyekben*, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006.
  - *Handbook on Restorative justice programmes*, Criminal Justice Handbook Series, UNODC, Vienna, 2006
  - *Handbook on Restorative Justice Programmes*, Second edition, UNODC, Vienna, 2020
  - MARDER, Ian: The Council of Europe Recommendation CM/Rec(2018) 8 concerning restorative justice in criminal matters: an opportunity for progress, *European Forum for Restorative Justice Newsletter*, 2018, Vol 19, yearly printed issue
  - PALI, Brunilda: Restorative Justice in the Victims' Directive. Survey Results. *European Forum for Restorative Justice*, 2017. <https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2020-01/rj-in-the-vd-efrj-survey-report.pdf>, (2021.11.18.)
  - PITSELA, Angelika – SYMEONIDOU-KASTANIDOU, Elisavet – ANTONOPOULOU, Athanasia – KARAGIANNIDIS Charalampos: The Proposal of the Directive for Restorative Justice in European Union, in: *Restorative Justice in Criminal Matters Comparative Research in 11 European Countries*, Part II., (ed.: Angelika Pitsela – Elisavet Symeonidou-Kastanidou), Sakkoulas Publications, Athens - Thessaloniki, 2013.
  - Recommendation No. R(99)19 concerning Mediation in Penal Matters (a továbbiakban: R (99)19)
  - Recommendation CM/Rec(2018) 8 of the Committee of Ministers to member States concerning restorative justice in criminal matters
  - Commentary to Recommendation CM/Rec(2018) 8 of the Committee of Ministers to member States concerning restorative justice in criminal matters
  - 2001/220/IB kerethatározat a büntetőeljáráásban a sértett jogállásáról
-
-